

بازار یا نابازار؟
بررسی موانع نهادی کارایی
نظام اقتصادی بازار در اقتصاد ایران

نویسنده:

دکتر محسن رنانی

(عضو هیئت علمی دانشگاه اصفهان)

ویرایش دوم

۱۴۰۰

فهرست مطالب

آغاز سخن.....	۳
پیشگفتار مؤلف بر چاپ جدید.....	۱۳
مقدمه.....	۳۷
بخش اول نظام اقتصادی.....	۵۵
فصل اول اقتصاد: یک سیستم هماهنگ‌سازی اجتماعی.....	۵۷
مقدمه.....	۵۷
۱- ضرورت و منطق سیستم اقتصادی.....	۵۹
۲- اهداف و وظایف سیستم اقتصادی.....	۶۲
۳- تقسیم‌بندی نظری اقتصادها.....	۶۳
۳-۱. تقسیم‌بندی بر پایه نهاد مرکزی.....	۶۴
۳-۲. تقسیم‌بندی بر پایه سازوکار هماهنگی.....	۶۶
الف) شیوه‌های سنتی.....	۶۷
ب) شیوه‌های فرمانی.....	۶۸
ج) بازار.....	۶۹
۳-۳. تقسیم‌بندی سومبارت از نوع مجرد نظام.....	۷۰
۳-۴. تقسیم‌بندی اویکن، بر اساس نوع محض سازمان.....	۷۱
۴- تقسیم‌بندی عملی اقتصادها.....	۷۳
۵- ارزیابی اقتصادها.....	۷۷
فصل دوم اقتصاد بازار.....	۸۹
مقدمه.....	۸۹

بازشناسی واژگان.....	۹۰
۱- بازار: به‌عنوان نهاد.....	۹۴
مفهوم بازار	۹۴
فرآیند بازار.....	۱۰۲
از رقابت آزاد اسمیت تا رقابت کامل نئوکلاسیک	۱۰۳
شومپیتر و فرآیند رقابتی تخریب خلاق.....	۱۰۹
مکتب اتریشی و نظریه فرآیند بازار	۱۱۲
نظریه‌های جدید بازار	۱۱۵
۲- بازار: به‌عنوان نظام.....	۱۱۹
الف) اقتصاد بازاری محض.....	۱۲۴
ب) تکامل تاریخی اقتصاد بازار	۱۲۷
ج) اقتصادهای بازاری صنعتی پیشرفته	۱۳۳
فصل سوم بازار در برابر نابازار.....	۱۴۱
شکست‌های بازار.....	۱۴۵
الف) شکست در ساختار.....	۱۴۹
۱- پراکندگی.....	۱۴۹
۲- سودگرایی.....	۱۵۱
۳- مالکیت خصوصی.....	۱۵۱
ب) شکست در سازوکار.....	۱۵۳
۱- نابرابری توزیعی.....	۱۵۳
۲- برون‌ریزها	۱۵۵
۳- کالاهای عمومی.....	۱۵۷
۴- بازده فرآینده.....	۱۵۸
۵- ناقصی بازار	۱۵۹
۶- هزینه مبادله	۱۶۴
شکست‌های نابازار	۱۶۵
۱- نابرابری توزیعی.....	۱۶۶

- ۲- استقلال درآمد و هزینه ۱۶۹
- ۳- اهداف درون‌سازمانی ۱۷۰
- ۴- برون‌ریزها ۱۷۳
- گزینش: بازار یا نابازار؟ ۱۷۵

بخش دوم اقتصاد ایران: ساختار بازار و موانع نهادی ۱۷۹

فصل چهارم مشخصه‌های سیستمی اقتصاد ایران ۱۸۳

- الف) نهاد مرکزی ۱۸۴
- ب) سازوکار هماهنگی ۱۹۲
- ۱- سازوکار اقتصاد، پیش از مشروطیت ۱۹۲
- ۲- سازوکار اقتصاد، پس از مشروطیت ۱۹۵
- ۳- سازوکار اقتصاد، پس از انقلاب اسلامی ۲۰۵
- ۳-۱. عوامل گسترش تصویر مداخله‌گرانه دولت ۲۰۶
- ۴- علل کاهش سهم دولت در *GDP* ۲۱۲
- ۵- تحول در ساختار درونی بودجه ۲۱۷
- ج) نتیجه‌گیری ۲۲۰

فصل پنجم ساختار بازارهای اقتصاد ایران ۲۲۳

- ۱- تحلیل نظری ساختار بازارها در اقتصاد ایران ۲۲۳
- الف) بازارهای محلی با بنگاه‌های کوچک ۲۲۹
- ب) بازارهای ملی با بنگاه‌های بزرگ ۲۳۳
- ج) بازارهای ملی به‌عنوان بخشی از بازارهای جهانی ۲۴۰
- نتیجه ۲۴۳
- ۲- عوامل شکل‌گیری بازارهای متمایل به انحصار ۲۴۵
- پیش‌فرض‌های مرسوم ۲۴۷
- آزادی عمل و ساختار بازار ۲۴۹

فصل ششم رقابت و بازارهای مالی ۲۵۷

- الف) ناپیکارچگی و تضعیف رقابت ۲۵۸
- ب) بازارهای مالی در اقتصاد ایران ۲۶۶

.....	۲۷۱	ج) عوامل شکل‌گیری بازارهای مالی غیررسمی و گسترش نایکپارچگی
.....	۲۷۵	پیوست فصل ششم نایکپارچگی مالی، اضافه تقاضا و نرخ‌های بهره
.....	۲۷۷	فصل هفتم رقابت و توزیع درآمد
.....	۲۷۹	۱- خاستگاه انحصار و قدرت بازاری
.....	۲۸۳	۲- توزیع درآمد و تقاضا
.....	۲۸۸	۳- فقر و توزیع درآمد در ایران
.....	۲۹۷	فصل هشتم حقوق مالکیت و ناقصی بازارها
.....	۲۹۷	۱- مفهوم، نقش و عوامل مؤثر بر حقوق مالکیت
.....	۳۰۶	۲- حقوق مالکیت و رقابت
.....	۳۱۶	۳- حقوق مالکیت و رشد
.....	۳۱۹	۴- حقوق مالکیت در ایران
.....	۳۳۵	فصل نهم هزینه مبادله و ناقصی بازارها
.....	۳۳۶	۱- مفهوم هزینه مبادله
.....	۳۳۹	۲- هزینه مبادله و اقتصاد نهادگرا
.....	۳۴۵	۳- رقابت و هزینه مبادله در اقتصاد ایران
.....	۳۴۶	الف) تحولات هزینه مبادله در ایران
.....	۳۵۰	ب) هزینه مبادله و بازارهای مالی در ایران
.....	۳۶۰	ج) هزینه مبادله و دوگانگی در صنایع ایران
.....	۳۶۷	پیوست فصل نهم هزینه مبادله و مقیاس بنگاه
.....	۳۸۳	فصل دهم اقتصاد ایران و رقابت فناورانه
.....	۳۸۴	مفهوم رقابت فناورانه
.....	۳۸۸	رقابت فناورانه در اقتصاد ایران
.....	۳۸۹	الف) تصویر گذشته تحقیق و توسعه در ایران
.....	۳۹۵	ب) ساختار کنونی تحقیق و توسعه در ایران
.....	۴۰۰	ج) موانع رقابت فناورانه در ایران
.....	۴۰۰	۱- دوگانگی در بخش عرضه
.....	۴۰۲	۲- دوگانگی میان عرضه و تقاضا

۴۰۳	۳- بازارهای مالی نایکپارچه
۴۰۴	۴- حقوق مالکیت و هزینه مبادله
۴۰۶	۵- فقدان طبقه فن آفرینان
۴۱۳	فصل یازدهم خلاصه، نتایج و سخن پایانی
۴۲۱	منابع